

Prima pagină » Interveniurile Gândul » INTERVIU EXCLUSIV | Sociologul german Rainer Zitelmann demontează miturile anticapitaliste. "Oamenii tind să uite cum au devenit prosperi"

INTERVIU EXCLUSIV | Sociologul german Rainer Zitelmann demontează miturile anticapitaliste. "Oamenii tind să uite cum au devenit prosperi"

Bogdan Rădulescu

Îmi place 9

Publicat: 04/05/2023, 10:00

Actualizat: 04/05/2023, 12:22

Cea mai frecventă critică la adresa capitalismului este aceea că ar provoca foamete și sărăcie, o afirmație smintită, un mit anticapitalist stupid, pentru că înainte de apariția sistemului capitalist, peste 90% din populația lumii trăia într-o sărăcie extremă, iar azi, procentul de sărăcie pe glob este mai mic de 10%, spune, într-un interviu acordat în exclusivitate pentru Gândul, istoricul și sociologul german Rainer Zitelmann, prezent la București pentru a-și lansa versiunea în limba română a cărții "10 mituri anticapitaliste. O critică a criticilor capitalismului".

Cartea lui Rainer Zitelmann, apărută în 2022 în Germania și lansată recent și în traducere românească de Institutul Ludwig von Mises România, reprezintă o strălucită pledoarie pentru libertate și piață liberă. De aproape două secole, stânga socialistă și grupurile de anarhiști antiglobalizare – odată cu Marx, Lenin și Che Guevara – și-au dorit și au anunțat moartea capitalismului. Dezinformările lor istorice și acuzele lor mincinoase la adresa acestui sistem economic, care și-a dovedit vitalitatea prin timp, sunt sistematic demontate de sociologul german în această carte.

Rainer Zitelmann aduce o multitudine de argumente convingătoare la care criticii capitalismului nu au un răspuns. În acest sens, "10 mituri anticapitaliste. O critică a criticilor capitalismului" reprezintă una dintre cele mai importante cărți scrise în apărarea capitalismului în ultimele decenii. Lansarea ei în România, țară fost comunistă, era o necesitate. Zitelmann face nu doar un bilanț al ideii socialiste și consecințelor sale în politică și societate, dar demonstrează cu argumente că sistemul capitalist este cea mai mare invenție din istoria omenirii

Pro sau contra capitalismului în Europa

Istoricul și sociologul german folosește date din sondaje de opinie internaționale pentru a înțelege atitudinea diferitelor țări față de capitalism. Studiul lui Rainer Zitelmann conține o analiză sociologică a percepției la zi a capitalismului în 32 de țări, printre care și România, căreia i se alocă un capitol special.

Potrivit datelor prezentate în carte, percepția negativă asupra capitalismului este dominantă în Europa, în special în rândul cetățenilor din state occidentale care nu au cunoscut comunismul și nu au fost obligați să trăiască în regimul de austeritate permanentă a economiilor controlate de stat. Astfel, o medie de 56% dintre cei chestionați consideră că ”sistemul capitalist, așa cum există astăzi, face mai mult rău decât bine în lume”.

În Uniunea Europeană occidentală, procentajul de cetățeni care au o percepție negativă asupra sistemului capitalist (pentru că nu au cunoscut frica, lipsa de libertate și economia controlată total de stat ca în lagărul socialist) este unul destul de ridicat. În Franța, acolo unde, încă din anii '60-'70, dominau sindicatele comuniste și mișcările de stânga extremă (maoiste, leniniste, prosovietice), ponderea populației care privește cu ochi critici capitalismul este de 69%. Nu este de mirare că, în acest climat, în societatea franceză prind foarte bine mișcările de protest violente față de sistemul capitalist. Ele insistă asupra necesității de a implementa măsuri de tip socialist.

Manifestațiile violente din Paris de astăzi împotriva sistemului de pensii reprezintă o continuare a manifestațiilor organizate acum câțiva ani de așa-numiți „gilets jaunes” (veste galbene), adică de acei protestatari care purtau jachete galbene fluorescente de mare vizibilitate. Ei cereau să se majoreze salariul minim și să se anuleze măsura care viza reducerea de taxe pentru cei bogați. Toată revolta anticapitalistă din Franța nu s-a declanșat doar pentru revendicări sociale, ci și pentru a elimina programul economic pro-business al președintelui Emmanuel Macron.

În ceea ce privește percepția anticapitalistă, o situație similară se înregistrează în Italia (61%), în Spania (60%), în Germania (55%). În Statele Unite și Canada, percepția anticapitalism este una un pic mai redusă (47%). Cele mai mici procente de atitudini negative față de capitalism se înregistrează în țări sau regiuni din Asia: Japonia (35%), Hong Kong (45%) și Coreea de Sud (46%).

Ce cred românii despre capitalism

Cartea lui Zitelmann prezintă un capitol separat intitulat „Ce cred românii despre capitalism”. Sondajul de opinie realizat în România, în ceea ce privește atitudinile românilor pro-intervenția statului sau pro-piață liberă, arată că 28% dintre concetățeni ar dori un rol mai puternic al guvernului în viața economică, comparativ cu 19% care doresc ca piața capitalistă să fie liberă și rolul statului în coordonarea ei, redus.

Studiul mai arată că, în România, atitudinile sceptice față de economia de piață liberă sunt manifestate de persoanele cu venituri mici (venituri lunare ale gospodăriei mai mici de 2.500 de lei). Astfel, 32% dintre români vor un rol mai puternic al statului în viața economică. Doar 16% dintre românii cu venituri mici se manifestă în favoarea economiei de tip capitalist.

În rândul românilor cu venituri mai mari (de peste 7.000 de lei lunar per gospodărie), 24% sunt în favoarea unei prezențe mai puternice a statului în economie, în timp ce 22% vor o economie de piață liberă, favorizând inițiativa privată.

Interesantă este acea parte a sondajului privind România, prezentată în cartea ”10 mituri anticapitaliste. O critică a criticilor capitalismului”, referitoare la întrebarea: ”Ce anume vă vine în minte când vă gândiți la capitalism?”. 82% dintre români asociază sistemul capitalist cu o bogăție de produse existente pe piață, 78% cu performanța și eficiența profesionale, dar și cu inovația, 77% cu ideea de progres, tot 77% cu ideea de libertate, iar 71% cu ideea de prosperitate.

Demontarea acuzațiilor că sistemul capitalist produce inegalități, sărăcie

Rainer Zitelmann demontează propaganda socialistă potrivit căreia capitalismul ar crea sărăcie și ar duce la războaie. Dimpotrivă. Concepțiile greșite comune despre capitalism își au rădăcinile în prejudecățile intelectualilor de stânga față de un sistem economic care nu are nevoie de utopiile lor pentru a prospera. Această intelectualitate de stânga – din Franța,

Germania și Italia – a lansat către lume teze false cu privire la acest sistem economic, asigurându-și în media și mediul universitar hegemonia intelectuală anticapitalistă.

Intelectualii de stânga, marxiști clasici sau progresiști, sunt cei care au creat zeci de platitudini anticapitaliste la modă. Chiar dacă toate acestea sunt profund greșite și prost documentate, unele dintre ele pot fi uimitor de greu de contracarat într-o dezbatere, deoarece anticapitaliștii tind să vorbească în clișee, fraze sonore, abstracții și afirmații pe care este dificil să le abordezi într-un mod rațional.

Astfel, spune Rainer Zitelmann, există riscul ca sistemul economic capitalist să fie definit de inamicii săi, acuzându-l pe nedrept că ar produce inegalități și clientelism. Autorul demonstrează în carte că adevărata logică a capitalismului este cea care de fapt pune capăt privilegiilor nemeritate și oferă oportunități pentru toți. O altă minciună demontată de sociologul german este cea proferată de politicienii iliberali, în special cei din America Latină. Aceștia acuză capitalismul pentru mizeria pe care ei înșiși au creat-o prin politici economice intervenționiste.

Zitelmann nu face un portret ideal al sistemului capitalist. Sociologul german vorbește deschis despre variantele lui concrete în diverse zone ale lumii și în diverse epoci. Are o privire lucidă și realistă. Ideea crucială pe care Rainer Zitelmann o pune în centrul întregului său studiu este aceea de libertate. Într-un sistem capitalist, dificultatea majoră stă în faptul că cetățenii trebuie să își decidă singuri viitorul economic. Teama de a își lua destinul în propriile mâini, comoditatea sau teama de viitor îi determină pe mulți să vrea ca viața lor economică să fie organizată în întregime de stat.

Sociologul german este de părere că acordarea de libertății economice pentru oamenii de rând, încurajarea inițiativelor lor private tind să producă mai multă bogăție și să îmbunătățească soarta majorității indivizilor decât planurile guvernamentale elaborate de doctorii în economie.

Rainer Zitelmann trage la finalul cărții sale o concluzie-avertisment: dacă vor să își apere libertatea economică și politică, oamenii din întreaga lume ar trebui să ia apărarea capitalismului ca motor al inovației și al creșterii nivelului de trai pentru toți.

Prezent la București, la invitația Institutului Ludwig von Mises România, pentru a-și lansa versiunea în limba română a cărții sale, istoricul și sociologul german Rainer Zitelmann a acordat un interviu video în exclusivitate pentru Gândul.

”Cele mai recente profeții despre cum va muri capitalismul le-am auzit cu ocazia pandemiei COVID-19”

Bogdan Rădulescu: *De aproape două secole stânga socialistă și grupurile de anarhiști antiglobalizare – odată cu Marx, Lenin și Che Guevara – și-au dorit și au anunțat moartea capitalismului. Profețiile lor au eșuat. Ce anume asigură vitalitatea sistemului economic capitalist?*

Rainer Zitelmann: Da, așa este. De sute de ani ni se tot inoculează ideea că sistemul capitalist își va da obștescul sfârșit. Însuși Karl Marx a spus asta. În scrierile sale există nu mai puțin de trei mii de profeții despre moartea capitalismului. Nici una dintre ele nu s-a adevărit. După el, au venit alți filosofi și ideologi care au ventilat aceeași idee și care au produs în medie cam vreo zece mii de predicții de acest gen.

Cele mai recente false profeții despre cum va muri capitalismul le-am auzit în timpul crizei financiare internaționale din 2008 și, mai apoi, cu ocazia pandemiei de COVID-19. Au apărut articole și false profeții ale unor intelectuali de stânga care ne spuneau că aceste evenimente vor duce la sfârșitul capitalismului.

Bineînțeles, nu există nici o garanție că sistemul capitalist nu ar putea intra în colaps într-o zi. Dar, dacă sistemul capitalist va muri cândva, acest lucru nu se va întâmpla, așa cum perorează falșii profeți ai stângii, din cauza unor așa-zise ”contradicții interne ale capitalismului”. Dacă sistemul capitalist va sfârși cândva, acest lucru ar putea surveni din cauza faptului că anticapitaliștii vor fi atât de puternici încât să îl boicoteze și să îl lichideze.

Aspectul pozitiv cu capitalismul este acela că acest sistem este ca o revoluție permanentă. Adică este un sistem care se schimbă încontinuu și se adaptează tot timpul la noi împrejurări. Aceste împrejurări se pot schimba, dar capitalismul se va adapta mereu. În asta constă vitalitatea sa.

Este greu să prezici care va fi soarta capitalismului în viitor. Dar un lucru vi-l pot garanta: dacă sistemul capitalist se va prăbuși într-o zi, atunci asta se va întâmpla nu din cauza capitalismului însuși și al sistemului său de funcționare, nu din cauza așa-ziselor crize ale capitalismului, ci din cauza faptului că nu vor mai fi prea mulți oameni care să apere

capitalismul. Și, de asemenea, din cauza faptului că, în politică și în cultură, partizanii anticapitalismului au devenit mai puternici decât procapitaliștii.

Miturile despre sărăcie, distrugerea mediului și monopolurile produse de capitalism

Care sunt cele mai stupide mituri anticapitaliste din cele zece descrise de dumneavoastră în această carte?

Unul dintre aceste mituri anticapitaliste este, bineînțeles, cel care blamează capitalismul, acuzându-l că ar provoca foame și sărăcie. Veți auzi cel mai des această critică.

Aceasta mi pare o afirmație absolut smintită, pentru că acum două sute de ani, înainte de apariția sistemului capitalist, peste 90% din populația lumii trăia într-o sărăcie extremă. Azi, procentul de sărăcie pe glob este mai mic de 10%. Jumătate din această reducere a sărăciei s-a întâmplat în ultimele decenii grație capitalismului. Deci, **acest mit anticapitalist este unul absolut stupid.**

O altă platitudine anticapitalistă tâmpită este cea potrivit căreia **economia centralizată, planificată de stat, poate rezolva probleme legate de poluarea mediului înconjurător și de schimbările climatice. Total neadevărat.**

Niciun anticapitalist, partizan al economiei de stat centralizate, nu a rezolvat de-a lungul istoriei vreo problemă de acest gen. În schimb, anticapitaliștii au creat enorm de multe probleme, în special cele care țin de protecția mediului.

Cred că acest mit anticapitalist este o idee absolut periculoasă atunci când este inoculată generațiilor tinere. Tinerii ajung să creadă în mod fals că ar trebui să abolim capitalismul ca să salvăm mediul înconjurător.

O altă stupiditate este afirmația că sistemul capitalist ar favoriza monopolurile. Este o platitudine foarte veche vehiculată de socialiști. Da, uneori au fost momente în istoria sa când sistemul capitalist a dus involuntar la crearea de monopoluri. Dar se omite aspectul cel mai important: de-a lungul timpului, capitalismul distruge monopolurile.

În urmă cu o sută de ani, Lenin scria faimoasa sa carte „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului“. Lenin se referea la sistemul capitalismului monopolist din vremea sa. Dar, niciunul din aceste monopoluri analizate de Lenin în studiul său, pe care el le definește ca pe „ultimul stadiu al capitalismului“ înainte de prăbușire, nu mai există în ziua de azi.

Același lucru s-a întâmplat cu monopolurile criticate cu câteva decenii în urmă. Acestea ar fi doar câteva dintre miturile anticapitaliste, care mi se par niște tâmpenii absolute.

”Cel mai important principiu al capitalismului e garantarea dreptului la proprietate. În Rusia nu există”

Uităm deseori că ideea de libertate individuală este strâns corelată cu cea de capitalism. Sistemul capitalist nu este doar unul pur economic, ci și unul care are la bază ideea politică de libertate și drepturi individuale. Aud pe mulți afirmând că Rusia și China sunt modelele de succes ale unui ”capitalism de stat” performant. Care este viziunea dumneavoastră?

În primul rând, trebuie să facem o netă distincție între ce se întâmplă în Rusia și ceea ce se întâmplă în China. Trebuie spus din start: [Rusia](#) nu are nimic de-a face cu capitalismul. În opinia mea, Rusia este o cleptocrație (n.r. – sistemul politic în care se practică, de către una sau mai multe persoane din fruntea statului, corupția pe scara largă și spălarea banilor, pentru a ascunde originea bogăției lor).

Rușii demaraseră la începutul anilor 2000 reforme care nu arătau deloc rău. Apoi a venit Putin la putere. A început să îi aresteze pe Mihail Hodorkovski și pe alți oameni de afaceri ruși cu vederi liberale. Acolo, totul arată ca o cleptocrație.

Cel mai important principiu al capitalismului este garantarea dreptului la proprietate privată. În Rusia nu există garantarea proprietății private. Dacă guvernul rus sau Putin însuși decid să confişte o proprietate, atunci asta se întâmplă. Economia rusă nu are nimic de-a face cu capitalismul.

Pe de altă parte, Rusia este o națiune absolut perdantă în economie. Are cele mai mari resurse naturale din întreaga lume la îndemână, este cea mai mare țară ca suprafață din lume, dar își tratează rău propriul popor și capitalul deținut. Avea înainte de războiul din Ucraina un PIB mai mic decât cel al Italiei. Nici nu vreau să mă gândesc la situația Rusiei de azi. Este o națiune complet pierdută.

Rușii sunt puternici doar pentru că au un arsenal de arme nucleare. Fără acest arsenal, nimeni nu i-ar mai lua în serios.

Cu China este o poveste diferită. În ultimele decenii, China a avut un real succes, a devenit una dintre cele mai de succes economii din lume. Un asemenea eveniment este fără precedent. Procentul chinezilor care trăiau în sărăcie a fost redus de la 88%, cât era în 1981, la mai puțin de 1%, cât este astăzi. Deci, este uimitor ce s-a întâmplat cu economia chineză.

Dar mai important este să înțelegem altceva. Există un capitol în cartea mea care nu a fost scris de mine, ci de Zhang Weiyang, un economist chinez de la Universitatea din Beijing. El mi-a explicat adesea că succesul economic chinez nu s-a datorat statului, ci a fost obținut în pofida statului comunist. Da, reformele lor economice au început mai întâi 100% ajutate de stat. A existat o intervenție masivă a statului în economie. Dar au plecat de la 100% intervenția statului și, mai apoi, se poate vedea cum, prin timp, această intervenție a fost redusă. Și azi mai au un anumit procent de intervenție a statului, dar succesul economic al Chinei s-a datorat până la urmă companiilor private, companiilor private capitaliste.

Problema cea mare cu China este că, deși a avut un imens succes economic, în ultimii ani a început să se îndrepte pe un drum greșit. Au plecat de la reducerea intervenției statului în economie și de la ideea de a avea mai mult sector privat, mai multă piață liberă și mai puțin stat, iar azi au început să schimbe direcția.

Acum, vedem mai multă intervenție a statului și mai puțină piață liberă, iar asta va fi rău din punct de vedere economic, nu doar pentru China, ci și pentru restul lumii, pentru că, într-o măsură mai mică sau mai mare, azi, toți am ajuns să depindem de ceea ce se întâmplă în China.

”Nu există nicăieri în lume, fie Europa, SUA sau China, capitalism pur sau socialism pur”

Ce model de capitalism credeți că vom avea în Uniunea Europeană în următorii ani? Unii vor să păstreze așa-numitul model de economie socială de piață, alții vor mai multe reforme liberale pentru a avea un sistem capitalist.

Nu există nicăieri în lume – nici în Europa, nici în Statele Unite, nici în China – capitalism pur sau socialism pur. Nici măcar în Coreea de Nord nu există socialism pur, și acolo, nord-coreeni au un pic de proprietate privată. În Polonia, în timpul comunismului, existau elemente de proprietate privată.

Pe de altă parte, în țările pe care le definim ca fiind pur capitaliste există implementate nenumărate măsuri de tip socialist. Chiar și în Statele Unite.

Aici, în Europa, unii cred în mod naiv că Statele Unite reprezintă țara capitalismului pur și dur. Totalmente neadevărat. Americanii înșiși au în societatea lor componente sociale importante ale unui stat al bunăstării (Welfare state) care, în ultimele decenii, au devenit din ce în ce mai puternice. Deci, peste tot în lume avem în realitate, de fapt, un sistem mixt între capitalism și socialism.

Compar această situație cu o eprubetă. Într-o eprubetă introduci cele două ingrediente – piața liberă și statul, socialismul și capitalismul. Dacă te uiți cu atenție ce se întâmplă dacă adaugi mai multă piață liberă – așa cum au făcut, spre exemplu, comuniștii din Vietnam sau cei din China, sau polonezii în ultimele decenii -, vei observa că situația acestor țări s-a îmbunătățit. Or, dacă adaugi în eprubetă mai multă intervenție a statului – așa cum s-a întâmplat în Venezuela, au adăugat de o manieră extremă mai mult stat în economie -, asta nu face decât să înrăutățească situația economică.

Ceea ce facem noi azi în Uniunea Europeană este să adăugăm mai multă intervenție a statului în economie, mai puțină piață liberă, mai multă economie planificată. Asta va conduce la niște consecințe negative, pentru că rezultatele nu se vor vedea de la o zi la alta.

Din păcate, uneori, oamenii tind să uite de ce au avut succes economic. Este o situație asemănătoare cu dieta pentru slăbire. Cineva începe acum o dietă și începe să își reducă masa corporală până la 80 de kilograme. Încetează să mai mănânce alimente ca pizza, ciocolată, înghețată sau alte produse cu grăsimi. Ține, deci, un strict regim alimentar. Ajunge la greutatea dorită de 80 de kilograme. Dar, după doi ani, începe să se întrebe: ”De ce să nu mănânc pizza sau ciocolată, pentru că nu mai am probleme cu greutatea corporală?!”. Ce se va întâmpla atunci? Se va îngrășa din nou.

Acest fenomen se întâmplă și în viața economică a mai multor state ale lumii. Mai devreme sau mai târziu, ele uită de ce și cum au reușit să dobândească succesul economic.

Și Germania a trecut prin așa ceva. Am devenit, la un moment dat, necompetitivi, odată cu introducerea economiei sociale de piață de către economistul Ludwig Erhard, cel care a fost cancelar federal între 1963 și 1966. Am fost nevoiți să facem reforme la începutul anilor 2000.

Chiar și în Chile, una dintre țările de succes economic din America Latină, oamenii au uitat și au votat un președinte socialist. Și bogăția lor economică se va înrăutăți.

Aceasta este o mare problemă. După un anume timp, oamenii uită de ce și cum au devenit prosperi. Este exact ceea ce se întâmplă azi cetățenilor din Uniunea Europeană.

Rainer Zitelmann a studiat istoria și științele politice la Universitatea Tehnică din Darmstadt (unde a susținut primul examen de stat în 1983 și a primit calificativul „cu distincție”). În 1986, și-a luat doctoratul cu o teză, publicată ulterior în engleză, cu titlul ”Hitler’s National Socialism”. Între 1987 și 1992, Rainer Zitelmann a lucrat la Universitatea Liberă din Berlin. A fost editor literar, iar apoi a devenit jurnalist pentru principalul cotidian german, Die Welt. Ulterior, a devenit șef al departamentului de comunicare din unele firme importante din industria imobiliară din Germania.

Zitelmann a fost un investitor imobiliar de succes. În 2016, la Facultatea de Științe Economice și Sociale a Universității din Potsdam, Zitelmann a obținut al doilea doctorat în sociologie, cu o teză despre psihologia super-bogaților. Studiul său a fost publicat în limba engleză sub titlul ”The Wealth Elite”, în 2018.

Rainer Zitelmann scrie pentru numeroase instituții media importante din Europa și America, inclusiv pentru ziare precum Die Welt, Forbes, Washington Examiner, National Interest (SUA), Linkiesta (Italia), Le Point (Franța), dar și pentru mass-media din Argentina, Brazilia, Chile, Coreea, Vietnam și China.

Contribuțiile sale se axează în principal pe apărarea capitalismului și pe subiecte academice legate de bogăție. Printre cărțile scrise de el și traduse în limba engleză se numără: ”Dare to be Different and Grow Rich” (2012), ”The Power of Capitalism: A Journey Through Recent History Across Five Continents” (2018).